

DOI: 10.21802/artm.2023.1.25.158
УДК 611.1/.8:616-089.843:340(477)

ПРОБЛЕМИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДОНОРСТВА І ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Г.І. Ковтун

*ДУ «Інститут серця МОЗ України», Відділення хірургічного лікування патології міокарда та трансплантації органів та тканин людини, м. Київ, Україна,
ORCID ID: 0000-0001-9689-2055, e-mail: gavriil.kovtun@gmail.com*

Резюме. Трансплантація органів дозволяє надавати дієву допомогу таким хворим, які раніше були приречені на неминучу смерть чи тяжку інвалідність. Трансплантаційна медицина є не лише новим засобом для надання допомоги населенню, а й показником успішності розвитку країни загалом, важливим елементом національної гордості та престижу.

Мета. Визначити проблеми та вектори оптимізації системи донорства та трансплантації органів в Україні.

Матеріали і методи. Для досягнення поставлених цілей у роботі використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, інтерпретації наукових даних, а також методи єдності логічного розвитку соціально-економічних систем, системний підхід, діалектичні засади порівняння.

Результати. У статті подано науково обґрунтовані напрямки розвитку системи донорства та трансплантації органів, що дозволяють оптимізувати її організаційний потенціал. В їх основі лежить сукупність взаємозалежних форм та технологій виробничого процесу функціонування сучасної системи донорства та трансплантації органів. Вони дозволяють визначити організаційно-управлінський, соціально-економічний інструмент розвитку сфери донорства та трансплантації органів. Основний вектор розвитку трансплантології в Україні - це створення національної концепції донорства та трансплантації органів, як системи наукових поглядів на трансплантологію, що визначає основні ідеї та напрями її розвитку, формує ідеологічну базу медичному персоналу та змінює традиційні погляди громадськості на донорство.

Висновки. Незважаючи на те, що в останні десятиліття в Україні відзначено розвиток сфери трансплантології, є і чимало проблем організаційного характеру. Щоб зробити значний ривок у розвитку трансплантології в Україні, необхідно провести велику організаційну роботу щодо створення регіональних центрів трансплантації органів та створити систему навчання.

Ключові слова: донорство, трансплантація органів, закон про трансплантацію.

Вступ. Для розвитку системи донорства та трансплантації органів в умовах її становлення в Україні потрібне наукове обґрунтування її проблем організаційного та управлінського характеру, пошук векторів розвитку. Трансплантологія сьогодні стала однією з найбільш наукоємних і медичних технологій, що динамічно розвиваються. Пересадка органів дозволяє надавати дієву допомогу таким хворим, які раніше були приречені на неминучу смерть чи тяжку інвалідність [1].

Так, наприклад, хвороби системи кровообігу (ХСК) є основною причиною смертності та однією з найважливіших причин інвалідності в усьому світі [2]. Незважаючи на суттєві успіхи у профілактиці, ранній діагностиці та лікуванні, ХСК продовжують обумовлювати вагомий соціально-економічний тягар для суспільства та системи охорони здоров'я. Упродовж останніх трьох десятиліть глобальна поширеність ХСК зросла на 93% (з 271 мільйона в 1990 році до 523 мільйонів у 2019 році), а смертність від ХСК зросла приблизно на 54% (з 12,1 мільйона в 1990 році до 18,6 мільйонів у 2019 році), що становить приблизно одну третину щорічних смертей у всьому світі [3].

Трансплантація як порятунок життя людини неможлива без альтруїзму, а вирішення її проблем — без глибокого вивчення не лише медичних, але й юридичних, соціальних та моральних сторін.

Обґрунтування дослідження. Вирішення проблем донорства та трансплантації органів, як порятунок життя людини, неможливе без глибокого вивчення медичних, організаційних, юридичних, соціальних та моральних сторін. Основний вектор розвитку трансплантології в Україні - це створення національної концепції донорства та трансплантації органів, як системи наукових поглядів на трансплантологію, що визначає основні ідеї та напрями її розвитку, формує ідеологічну базу медичному персоналу та змінює традиційні погляди громадськості на донорство.

Мета дослідження. Визначити проблеми і вектори оптимізації системи донорства та трансплантації органів в Україні.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети у роботі використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, інтерпретації наукових даних, а також методи єдності логічного розвитку соціально-економічних систем, системний підхід, діалектичні принципи порівняння.

Результати дослідження та їх обговорення. Проаналізувавши діяльність сфери трансплантації органів та тканин людини в Україні, ми отримали наступний матеріал. На основі принципів ВООЗ від 1991 року в Україні постановою Кабінету Міністрів №257 від 27.04.1994р. та наказом МОЗ України було створено координаційний центр трансплантації

органів, тканин і клітин МОЗ України як провідної організаційно-методичної установи. Під керівництвом центру був розроблений і прийнятий Верховною Радою 16 липня 1999 р. № 1007-XIV Закон України «Про трансплантацію органів і інших анатомічних матеріалів людини» [4].

Але основний розвиток трансплантації органів розпочався із прийняття Верховною Радою ряду наступних законів.

Особливого значення має Закон України "Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини" від 17 травня 2018 року №2427-VIII [5].

Після ухвалення Закону № 2427-VIII змінилися підходи до здійснення трансплантації: насамперед розширився понятійний апарат досліджуваного інституту, визначено окремі категорії, раніше невідомі для національної правової системи у рамках регламентації трансплантації.

Як зазначила М. Новицька, важливою новелою змін до законодавства України у сфері трансплантації анатомічних матеріалів є внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я (ст. 47, 52) і вперше визначення поняття «момент незворотної смерті» [8].

Так Стаття 47 «Трансплантація анатомічних матеріалів людини» Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» на виконання Закону №2427-VIII від 17.05.2018 викладена в такій редакції: «Застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині здійснюється у визначеному законом порядку»

Стаття 52 «Визначення незворотної смерті людини та припинення активних заходів щодо підтримання життя пацієнта» прийняте скорочення Основ трансформована з урахуванням вимог Закону № 2427-VIII від 17.05.2018 і в частині третій, – вимог законів №418-IX від 20.12.2019, №1967-IX від 16.12.2021. Зокрема, у ст. 52 Основ зазначено: «Медичні працівники зобов'язані надавати медичну допомогу у повному обсязі пацієнту, який знаходиться в невідкладному стані. Активні заходи щодо підтримання життя пацієнта припиняються у разі, якщо стан людини визначається як незворотна смерть».

Аналізуючи статті цього закону, слід звернути увагу на низку передумов, які мають сприяти розробці підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на детальнішу регламентацію процедурних аспектів проведення того чи іншого виду трансплантації та визначення порядку отримання згоди на проведення відповідного втручання.

У 2019 році Верховною Радою був прийнятий Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини від 28 лютого 2019 року №2694-VIII [6].

Цей Закон регулює питання трансплантації людських органів та інших анатомічних матеріалів для збереження життя інших людей.

Закон заснований на презумпції незгоди, яка передбачає, що кожна людина апріорі не згодна віддати свій орган, і якщо вона хоче стати донором, то повинна особисто підписати відповідну згоду. Запроваджено інститут трансплант-координатора – зв'язка між донором та реципієнтом. Створюється Єдина

державна система трансплантації, що забезпечує добір пари донор-реципієнт. Ще одним цікавим законодавчим положенням стало визначення кола осіб, які є близькими родичами в розумінні Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині».

До такого переліку включили двоюрідних братів і сестер, дядьків, тіток, племінників, що дасть змогу розширити коло осіб для родинного донорства.

Від 16.12.2021 №1967-IX Верховною Радою був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людини» [7].

МОЗ України визначив три наукові центри трансплантації: Інститут хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова, Інститут серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова та Інститут серця [3].

Однак, на законному рівні мають можливість не боятися робити операції і в регіонах, наприклад, у Львові чи Запоріжжі та ін. [9].

В Україні наразі діє презумпція незгоди на трансплантацію органів. Багато років у парламенті точилися дискусії щодо запровадження презумпції згоди. Однак, вид презумпції не відіграє вирішальної ролі у розвитку трансплантології та числа донорів у країні [3].

У світі прийнято оцінювати рівень посмертного донорства органів за кількістю згідних на 1 мільйон осіб. Серед 50 найактивніших країн – Іспанія, чий підхід до ВООЗ вважають зразковим. Там на 1 мільйон громадян у 2019 році було 49,6 донорів органів. У Німеччині цей показник становить лише 11,2 на 1 мільйон. В Україні – 0,1 [10].

У Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я у 2015 р. відбувся круглий стіл, де народний депутат України Олексій Кириченко оприлюднив показник посмертного донорства, який в Україні становить лише 0,15 випадків на 1 млн населення, що у 100 разів менше, ніж у сусідній Польщі та у 230 разів менше, ніж в Іспанії» [11].

Трансплантацію органів в Україні конструктивніше характеризувати в організаційному плані з використанням фактів.

Безсумнівно, що трансплантація потрібна країні, і це значна відповідальність держави перед народом. Проте, уряду необхідно правильно сформулювати уявлення про трансплантологію, з метою розвитку якої потрібна розробка національної стратегії, чого, власне, на теперішній час поки що немає.

Важливим є законодавчий аспект. Наприклад, трансплантологія в Австрії та Нідерландах приблизно на однаковому рівні забезпечення. Але різниця у кількості пересадок досить значна. Так, за даними Бабляк А., «в Австрії діє правило opt-out, тобто ти в обов'язковому порядку при досягненні повноліття приймаєш рішення про те, як розпоряджатися своїми органами після своєї смерті. У Нідерландах діє правило opt-in: після твоєї раптової смерті рішення приймають близькі люди. Дедалі більше країн обирають правило opt-out; у травні 2020 року цим же шляхом пішла Великобританія» [12].

Для розвитку трансплантології в Україні, як вважає правознавець Новицька М., «варто говорити про подальшу роботу з удосконалення законодавства

у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини» [8].

Так директор Інституту серця Борис Тодуров зазначає: «Я дуже уважно прочитав останній закон. На жаль, там є деякі пункти, які унеможливають трупне донорство. Наприклад, там написано, що потенційний донор не повинен мати ознаки насильницької смерті. Тобто, якщо водій потрапив в автокатастрофу або мотоцикліст був збитий машиною і має ознаки насильницької смерті, він не може бути донором. Але ж люди, які загинули внаслідок якихось трагічних випадків, - це 99 відсотків наших донорів» [13].

Трансплантологія в Україні обмежена в обсягах (вона залежить від донорів). Операції з трансплантації органів в Україні отримали друге дихання з квітня 2019 року, коли набрав чинності закон №2694-VIII від 28 лютого 2019 року "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини". За даними МОЗ, у 2019 році в Україні виконали 71 трансплантацію нирки (з них 4 – від посмертного донора), одну трансплантацію серця та 6 трансплантацій печінки (все від живого родинного донора).

За даними Коломієць Вікторії, у 2020 році виконали 98 трансплантацій нирки (з них 19 від посмертного донора), дев'ять трансплантацій серця, 21 трансплантацію печінки (з них 5 від посмертного донора) та 1 трансплантацію підшлункової залози [14].

За даними Іванова Миколи, у 2020 році в Україні зробили понад 80 операцій з трансплантації різних органів. У 2021 році українські лікарі провели рекордні 313 трансплантацій за рік. Було пересаджено 229 нирок, у 50 випадках трансплантували печінку та у 32 - серце. Це в кілька разів більше трансплантацій, ніж було виконано за всі роки незалежності [15].

До 2019 року трансплантацій серця було виконано лише вісім. Вперше в Україні було виконано трансплантацію серця дітям, трансплантацію легень та одночасну трансплантацію серця та нирок.

Проте, потреби українців набагато вищі:

- операцій з трансплантації нирок потрібно 3000,
- операцій з трансплантації печінки потрібно 2000,
- операцій з трансплантації серця та легень потрібно до 500.

Трансплантація серця становить менше 0,25% від усіх операцій на серці у світі. Якщо в Україні виконується 10 000 кардіохірургічних втручань, то 25 пересадок серця щороку відповідатимуть стану нашої медицини. Це вже буде непогана кількість, оскільки, наприклад, у Великій Британії з її шістдесятимільйонним населенням у 2019 році виконали 180 трансплантацій серця [12].

Щоб вийти на цей рівень протягом кількох років, необхідно створення єдиної бази даних донорів і реципієнтів [15].

Потреби країни у трансплантації органів завжди у кілька разів перевищують фізичну наявність донорських органів.

За словами Усенка Олександра: «На швидкість розвитку трансплантології в Україні насамперед впливає недовіра у суспільстві до донорства органів» [16].

На сьогодні в Україні не створено всіх необхідних умов для проведення трансплантацій органів у

регіонах, регіональні центри трансплантації не забезпечені професійними спеціалістами та належною апаратурою (пристроями для ергоспірометрії, газоаналізаторами та доплерами) [14].

Потрібно сформувати фонди, які б профінансували технічне та технологічне переоснащення лікувальних закладів, та провести низку заходів щодо залучення іноземного досвіду для підвищення кваліфікаційного рівня медичних працівників.

Директор Інституту серця Борис Тодуров у відповіді на запитання кореспондента ток-шоу «Стосується кожного»: «Чому 15 років в Україні не було операцій із трансплантації серця?» відповів: «Це комплексна проблема. По-перше, наше законодавство є недосконалим. По-друге, у головних лікарів, у лікарів-реаніматологів не вистачає мотивації займатися збереженням донора, констатувати смерть мозку, витратити на це певні реактиви, свій час та сили, оскільки це призводить лише до збільшення проблем: прокуратура, поліція, різні органи, що перевіряють після трансплантації» [17].

Трансплантологія - високоефективна високоспеціалізована галузь медицини, що займається громадянами, які знаходяться у термінальних стадіях захворювання, часто після тривалого лікування. У зв'язку з чим держава як гарант права на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (стаття 49 Конституції України) зобов'язана зробити трансплантацію органів для населення безкоштовною.

07.01.2022 р. президент підписав закон «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людини» (№1967-IX), який Верховна Рада ухвалила 16 грудня 2021 року, повідомляє «УП», який передбачає оплату державою операцій з трансплантації органів, а також прижиттєву згоду чи незгоду на донорство за допомогою електронних ресурсів. Документ має вирішити питання оплати трансплантацій. Зокрема, законом встановлюється, що держава оплачує всі трансплантації – і для пацієнта вони безкоштовні. Тарифи повністю покривають витрати лікарень для проведення таких операцій.

Крім того, документом передбачається, що підбір пари донор-реципієнт здійснюватиме Єдина державна система трансплантації, яка є повністю незалежною від людського впливу і самостійно проводить такий підбір за певними критеріями [18].

Нарешті, у 2021 році було визначено тарифи на операції в Україні, які дозволяють суттєво знизити витрати. Так, лікарня за трансплантацію серця отримує близько 21,5 тисяч доларів, за пересадку печінки – 11 тисяч доларів від живого донора і 14 тисяч доларів – за посмертну трансплантацію [19].

Міністр охорони здоров'я Віктор Ляшко у 2022 році озвучив ціни на трансплантацію органів в Україні.

- трансплантація печінки від живого донора – 1 579 165 грн. (у 2020 році – 971 169 грн.);
- трансплантація печінки від померлого донора – 1 428 734 грн. (у 2020 році – 929 125 грн.);
- трансплантація нирки від померлого донора – 801 071 грн. (торік – 397 884 грн.);
- трансплантація нирки від живого донора – 788 314 грн. (торік – 357 359 грн.);

- трансплантація кісткового мозку від неспорідненого донора – 2 484 470 грн. (у 2020 році – 1 360 141, 36 грн.);
- трансплантація кісткового мозку від спорідненого донора – 1 874 969,08 грн. (у 2020 році – 1 360 141,36 грн.) [20].

Трансплантація - це не тільки забезпечення операції, це ще й довічний супровід пацієнта з прийомом імуносупресорів. Загальної бази даних, що відстежує стан цих пацієнтів, чи живі вони і чи проходять планові огляди, чи отримують необхідне лікування, у тому числі імуносупресори, немає. Тому надзвичайно важливо налагодити облік пацієнтів, які перенесли трансплантацію, визначити, скільки для них потрібно імуносупресорів [21].

Однією з основних причин затримки в Україні розвитку трансплантації органів - відсутність практики констатації смерті мозку. Лікарі мають вчасно зафіксувати момент, коли мозок вже мертвий, а це вміють далеко не всі.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09 листопада 2020 року № 2559 затверджено порядок констатації та діагностичні критерії смерті мозку людини. Цей Порядок визначає діагностичні критерії смерті мозку людини, а також процедуру констатації смерті мозку людини та дії медичних працівників закладів охорони здоров'я щодо пацієнтів, які мають клінічні передумови для проведення констатації смерті мозку [22].

Писаренко Ігор пояснює проблеми трансплантації так: «Офіційно проблеми української трупної трансплантації пояснюються трьома причинами: недосконалість Закону про трансплантацію, відсутністю належного фінансування, менталітет та недружнє ставлення до ЗМІ». Він наголошує: «Основні проблеми трансплантації знаходяться поза трансплантацією. Це Листи Очікування, Трансплант-координатори, Діагностика смерті мозку» [23].

Як вважають Новицька Марина та Коренга Юлія, «складнішими є юридичні аспекти правовідносин у сфері трансплантації органів та тканин людини» [8, 24]. Також механізм трансплантації ускладнюється процесом звітності, медичної експертизи, медичних перевірок [24].

Для більшості населення та медичних працівників моральні проблеми сучасної трансплантології є питанням вирішення моральних проблем, що виникають у галузі маніпуляцій з тілом людини, як живим, так і мертвим. У цій галузі необхідний союз суспільства, держави і церкви для визначення права розпоряджатися своїм тілом, навіть після смерті, про повагу до тіла людини, яка є частиною її людської сутності та збільшення донорства [25].

Олександр Лінчевський, заступник міністра охорони здоров'я, у 2018 році щодо ставлення церкви до трансплантації стверджував: «Світові релігії, а в Україні тим більше, є піонерами і в комунікації, і в підтримці цієї ідеї» [25].

Висновки. Вивчивши та проаналізувавши основні результати вітчизняних та зарубіжних досліджень, присвячених характеристиці рівня розвитку трансплантації органів за кордоном та в Україні, ознайомившись з основами адміністративного регулювання трансплантації органів, Законами України з

цієї проблеми, з'ясувавши основні проблеми донорства та трансплантації органів, а також перспективи її розвитку, можна зробити такі висновки.

Останні кілька десятиліть розвиток охорони здоров'я в Україні характеризується розвитком сфери високотехнологічної медичної допомоги, де особливе значення надається трансплантаційній медицині.

Трансплантаційна медицина є не лише новим засобом для надання допомоги населенню, а й показником успішності розвитку країни загалом, важливим елементом національної гордості та престижу.

У світовій історії трансплантології, з метою підтримки органного донорства суспільством, передбачається створення кожною державою індивідуальних національних програм донорства та трансплантації органів і тканин з їх юридичними та організаційними складовими.

Вирішення проблем донорства та трансплантації органів, як порятунок життя людини, неможливе без глибокого вивчення медичних, організаційних, юридичних, соціальних та моральних сторін.

Міжнародний досвід свідчить, що розвиток трансплантології відповідно до закону, який базується на презумпції незгоди та закону згоди, однаково можливий, але багато в чому це залежить від організації процесу.

У всьому світі на теперішній час основною проблемою трансплантації органів є дефіцит донорських органів. Донорська активність останнім часом у світі скоротилася. І у зв'язку з цим у розвитку трансплантології на перший план виступають відносини громадськості до посмертного донорства органів. На громадську думку щодо посмертного донорства органів мають традиційний вплив ЗМІ, церква, органи охорони здоров'я, медичні та політичні лідери. Їхні зусилля мають бути об'єднані для досягнення успіху у цій справі.

Правовий аналіз процедури трансплантації також є необхідний, оскільки, тільки після цілеспрямованої політики держави щодо вдосконалення законодавства про донорство та трансплантацію органів можна досягти успіху у вирішенні вказаної проблеми.

Незважаючи на давню історію трансплантації в Україні, низку ухвалених законів, які активізували з 2019 року трансплантаційну діяльність, наявність у країні трансплантаційних наукових центрів, кваліфікованих кадрів у трансплантології, ще дуже багато необхідно зробити.

Слід постійно вивчати міжнародний досвід трансплантації, визначати шляхи взаємодії з трансплантологами США, Іспанії та інших провідних країн у трансплантації органів.

Основний вектор розвитку трансплантології в Україні - це створення національної концепції донорства та трансплантації органів, як системи наукових поглядів на трансплантологію, що визначає основні ідеї та напрями її розвитку, формує ідеологічну базу медичному персоналу та змінює традиційні погляди громадськості на донорство.

Для того, щоб зробити значний ривок у розвитку трансплантології в Україні, необхідно провести велику організаційну роботу щодо створення регіональних центрів трансплантації органів та системи навчання бригад, що працюють у сфері

трансплантології. Необхідно збільшити кількість трансплант-координаторів, створити для них певну систему навчання та мотивувати їх у пошуку донорів.

References:

- Horodetska O. Transplantatsiya v Ukraini: khto stoyit na shlyakhu rozvytku uspihu? «Ukrayinsky medychnyy zhurnal» 2012.03.15. Rezhym dostupu: <http://www.umj.com.ua/article/29255/transplantatsiya-v-ukraini-xto-stoit-na-shlyakhu-rozvitku-tauspiku>
- Kaptoge S, Pennells L, De Bacquer D, et al. Karty ryzyku sertsevo-sudynnykh zakhvoryuvan Vsesvitnoyi orhanizatsiyi okhorony zdorovya: perehlyanuti modeli dlya otsinky ryzyku u 21 hlobalnomu rehioni. Lancet Glob Health. 2019; 7(10):1332-1345. doi: 10.1016/S2214-109X(19)30318-3.
- Rot HA, Mensa HA, Dzhonson KO, Baddur LM, et al. Hlobalnyy tyahar sertsevo-sudynnykh zakhvoryuvan ta faktoriv ryzyku, 1990–2019 rr. Dzh. Koll Kardiolog. 2021; 77(15):1958-9. doi: 10.1016/j.jacc.2021.02.039.
- Zakon Ukrainy "Pro transplantatsiyu orhaniv ta inshykh anatomicznykh materialiv lyudyny" vid 16 lypnya 1999 roku No 1007-XIV (utratyvshy chynnist'). Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>
- Zakon Ukrainy "Pro zastosuvannya transplantatsiyi anatomicznykh materialiv lyudyny" vid 17 travnya 2018 roku №2427-VIII. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>
- Zakon Ukrainy "Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zastosuvannya transplantatsiyi anatomicznykh materialiv lyudyny vid 28 lyutoho 2019 roku №2694-VIII. Rezhym dostupu: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=115055
- Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakoniv Ukrainy, shcho rehulyuyut' pytannya transplantatsiyi anatomicznykh materialiv lyudyny»: vid 16.12.2021 № 1967-IX. Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1967-20>
- Novytska M. Osnovni zminy do zakonodavstva Ukrainy u sferi transplantatsiyi anatomicznykh materialiv lyudyny. 2018. Rezhym dostupu: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/25.pdf>
- Dmytriyeva OO. Bahato khto boyitsya staty donoramy. Rezhym dostupu: <http://iz-vashih-blizkih-mozhet-ponadobitsya-transplantatsiya.html>
- Novytska M. Dzhekpot na nove sertse. Rezhym dostupu: <https://dnepr.express/post/kak-razvivaetsya-posmertnoe-donorstvo-v-ukraine>
- Ustinov OV. Transplantatsiya orhaniv v Ukraini: buty chy ne buty? 2015. Rezhym dostupu: <https://www.umj.com.ua/article/88518/transplantatsiya-organiv-v-ukraini-buti-chi-ne-buti>
- Babiyak A. Transplantatsiya. Shcho treba znaty pro tse. 2020. Rezhym dostupu: <https://nv.ua/opinion/transplantatsiya-chto-proishodit-v-ukraine-poslednie-novosti-50101343>
- Sim vazhlyvykh pytan shchodo transplantolohiyi v Ukraini. 2020. Rezhym dostupu: <https://inter.ua/ru/news/kasaetsya-kazhdogo-7-vazhnyh-voprosov-o-transplantologii-v-ukraine>
- Kolomiyets V. V Ukraini za rik pobilshalo transplantatsiy. Skilky lyudey otrymaly novi orhany? 2022. Rezhym dostupu: <https://hromadske.ua/posts/v-ukraine-za-god-uvlichilos-kolichestvo-transplantatsiy-skolko-chelovek-poluchili-novye-organy>
- Ivanova M. Yak rozvyvayetsya posmertne donorstvo v Ukraini 2021. Rezhym dostupu: <https://dnepr.express/post/kak-razvivaetsya-posmertnoe-donorstvo-v-ukraine>
- Usenko OY. V Ukraini pochynaye rozvyvatysya transplantolohiya. 2020, https://zik.ua/ru/news/ludyna/za_dve_nedeli_v_ukraine_proveli_sem_operaciy_po_transplantacii_organov_usenko_991134
- Stosuyetsya kozhnoho: 7 vazhlyvykh pytan shchodo transplantolohiyi v Ukraini. Rezhym dostupu: <https://heart.kyiv.ua/ru/smi/kasaetsya-kazhdogo-7-vazhnyh-voprosov-o-transplantologii-v-ukraine/>
- Zelenskyi pidpysav zakon pro bezkoshtovnu transplantatsiyu orhaniv: yak pidbyratymut' donoriv. Rezhym dostupu: <https://akzent.zp.ua/zelenskij-podpisal-zakon-o-besplatnoj-transplantatsii-organov-kak-budut-podbirat-donorov>
- Ivanova M. Yak rozvyvayetsya posmertne donorstvo v Ukraini 2021. Rezhym dostupu: <https://dnepr.express/post/kak-razvivaetsya-posmertnoe-donorstvo-v-ukraine>
- U MOZ nazvaly vartist transplantatsiyi orhaniv v Ukraini. 2022. Rezhym dostupu: <https://hromadske.ua/ru/posts/v-minzdrave-nazvali-stoimost-transplantacii-organov-v-ukraine-dorozhe-vsego-peresazhivat-kostny-mozg>
- Panasyska A. Pozhertvuy orhan – vryatuy zhyttya blyzhnomu. Shcho vidbuvayetsya iz systemoyu transplantolohiyi v Ukraini. 5 lypnya 2021. Rezhym dostupu: <https://voxukraine.org/pozhertvuy-organ-spasy-zhyn-blyzhnemu-chto-proyshodit-s-systemoj-transplantologiyi-v-ukrayne>
- Poryadok konstataciyi ta diahnostychni kryteriyi smerti mozku lyudyny. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1260-20>
- Pysarenko I. Mifichni ta realni problemy ukraiyinskoyi transplantatsiyi. 2017. Rezhym dostupu: <https://www.webcardio.org/myficheskiye-y-realnyie-problemy-ukraynskoj-transplantatsiyi.aspx>
- Korenya YU. Yurydychni aspekty pravovidnosyn u sferi transplantolohiyi orhaniv ta tkanyn lyudyny. Istoryko - pravovyy zhurnal. 2015; (26):97-101.
- Peresadka orhaniv Ukrainy: vy hotovi do ts'oho? 2018. Rezhym dostupu: <https://www.radiosvoboda.org/a/svoboda-v-detalyah/29257190>

UDC 611.1/.8:616-089.843:340(477)

PROBLEMS AND VECTORS OF THE DEVELOPMENT OF ORGAN DONATION AND TRANSPLANTATION IN UKRAINE

G.I. Kovtun

State Institution «Heart Institute of the Ministry of Health of Ukraine», Department of Surgical Treatment of Myocardial Pathology and Transplantation of Human Organs and Tissues, Kyiv, Ukraine, ORCID ID: 0000-0001-9689-2055, e-mail: gavriil.kovtun@gmail.com

Abstract. Organ transplantation is a field of medicine that has been continuously developing in the world for the past 50 years. For the development of the system of organ donation and transplantation in the conditions of its formation in Ukraine, a scientific justification of its problems of an organizational and managerial nature is needed, as well as a search for development vectors. Today, transplantology has become one of the most science-intensive and dynamically developing medical technologies. Organ transplantation makes it possible to provide effective assistance to such patients who were previously doomed to inevitable death or severe disability.

The aim is to determine the problems and vectors of optimization of the organ donation and transplantation system in Ukraine.

Materials and methods. To achieve the goals set, the work uses general scientific methods of analysis, synthesis, generalization, interpretation of scientific data, as well as methods for the unity of the logical development of socio-economic systems, a systematic approach, and dialectical principles of comparison.

Results. The article presents evidence-based directions for the development of the system of organ donation and transplantation, which allow optimizing its organizational potential. They are based on a set of interrelated forms and technologies of the production process of the functioning of the modern system of organ donation and transplantation. They make it possible to determine the organizational, managerial, socio-economic tool for the development of the sphere of organ donation and transplantation.

Transplantation is needed by the country, and it is the responsibility of the state to the people. The government needs to correctly form an idea about transplantology, it is necessary to develop a national strategy for the development of this discipline. strategy is not there yet.

The main vector of the development of transplantology in Ukraine is the creation of a national concept of organ donation and transplantation, as a system of scientific views on transplantology. this vector determines the main ideas and directions of its development, which forms the ideological base of the medical staff, which changes the traditional views of the public on donation.

For the majority of the population and medical professionals, the moral problems of modern transplantology are a matter of solving moral problems arising in the field of manipulation of the human body, both living and dead. In this field, the union of society, state and church is needed to define the right to dispose of one's body, even after death, to respect the human body, which is part of its human essence, and to increase donation.

Conclusions. Despite the fact that in recent decades Ukraine has seen the development of the field of transplantation, there are also a number of problems of an organizational nature. To make a significant breakthrough in the development of organ transplantation in Ukraine, it is necessary to carry out a lot of organizational work to develop the field of transplantation. Searching for solutions to the problems of organ donation and transplantation, as saving human life, is impossible without a deep study of the medical, organizational, legal, social and moral aspects. Today, transplantology has become one of the most science-intensive and dynamically developing medical technologies.

Transplant medicine is not only a new means of providing assistance to the population, but also an indicator of the success of the country's development in general, an important element of national pride and prestige.

Keywords: donation, organ transplantation, law on transplantation.

Стаття надійшла в редакцію 26.02.2023 р.

Стаття прийнята до друку 02.05.2023 р.